HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

והוינן בה מ"ש לכאן ולכאן דלא דאין ברירה מזרח ומערב נמי אין ברירה וא"ר יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה אלא לעולם לא תיפוך [א]וכי לית ליה לרבי אושעיא ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה דרש מר זוטרא הלכה כרבי אושעיא א)אמר שמואל [ב]שור של פטם הרי הוא כרגלי כל אדם [ג]שור של רועה הרי הוא כרגלי אותה העיר: [ד]השואל כלי מחבירו מערב יו"ט: פשיטא [ה]לא צריכא שלא מסרו לו אלא ביו"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל מסייע ליה לר' יוחנן דא"ר יוחנן השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו לו אלא ביו"ט הרי הוא כרגלי השואל: [ו]ביו"ט כרגלי המשאיל: פשיטא [ז]לא צריכא דרגיל ושאיל מיניה מהו דתימא ברשותיה קא מוקים ליה קמ"ל מימר אמר דלמא משכח איניש אחרינא ואזיל ושאיל מיניה: וכן האשה ששאלה מחברתה: כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל כי סליק אשכחיה ב)לר' יוחנן ורבי חנינא בר פפי ור' זירא ואמרי לה ר' אבהו ור' שמעון בן פזי ור' יצחק נפחא ויתבי וקאמרי אמאי ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי

והוינן בה כו'. דקא ס"ד זימנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות כגון שחשכה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש או בתוך ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים למקום שחשכה לו ואמר שביתתי תחתיו דיכול להלך משחשכה ד' אלפים אמות כדאמר בעירובין (דף מט:). הלכך היכא דבשעת קניית עירוב לא אתי חכם להכא אתרא והדר אתא מי יימר דקנה ההוא עירוב למפרע דלמא חכם בין השמשות לא היה דעתו לבא לכאן אי לא סמכינן אברירה לומר הוברר דלרוח זה היה חכם עתיד לבא וזה התנה דלמקום שיבא החכם יהא ערובו קונה למפרע: **וא"ר יוחנן** גרסינן: **וכבר בא חכם.** הא דאמר רבי יהודה אם בא חכם למזרח וכו' דעל חכם יכול להתנות בשכבר בא קודם בין השמשות עסקינן אך זה אינו יודע לאיזה רוח בא וקאמר לאותו רוח שבא לו יהא ערובי קונה דאין קנייתו על ידי ברירה אלא קנייה ודאית ולמחר גלוי מילתא בעלמא הוא דלרוח שישמע זה שהיה בו החכם קנה ערובו. ומדאצטריך ר' יוחנן לאוקמה בשכבר בא חכם ש"מ לית ליה ברירה ואפי' בתחומין דרבנן: **אלא לעולם לא תיפוך.** ורבי אושעיא הוא דאמר יש ברירה. ודקשיא לך לטהר את הפתחים מכאן ולהבא: **בדאורייתא.** כגון טומאת מת לית ליה ברירה ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כדאמרי' בסוכה (דף ו.) דהלכות טומאה הכי גמירי להו: **אבל בדרבנן.** כגון תחומין אית ליה: **שור של פטם.** שמפטם שוורים למכור: **הרי הוא כרגלי כל אדם.** אפי' בן עיר אחרת שבא לכאן ע"י עירוב מוליכו למקומו דכיון דאורחיה לזבוניה מאתמול אוקמיה ברשותיה דמאן דאתי למחר וזבין ליה: **שור של רועה.** אדם שמגדל בהמות שלו ופעמים שמוכר מהן לשכניו ומכיריו: **הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר.** אלפים אמה לכל רוח ואפילו עירב רועה זה ד' אלפים אמה לרוח אחת אינו מעכב על אחד מבני אותה העיר שלקחו הימנו ביו"ט מלהוליכו לרוח שכנגדה אלפים דמאתמול אוקמיה ברשות בני העיר לפי שרגילין ליקח הימנו. אבל כרגלי בני עיר אחרת לא דאין לרועה שם סוחר בהמות כמו פטם שיכירוהו בני עיר אחרת ליקח הימנו: **פשיטא.** דכי שאלו מבעוד יום ברשותיה קאי: **קמ"ל כו'.** והשואל דקא תני בדבורא בעלמא ולא משך מבעוד יום וקמ"ל כיון דאסמכיה ברשותיה אוקמיה: **ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל פשיטא.** כיון דרישא בדבורא בעלמא מוקמינן וסיפא נמי הכי איתא דאפילו דבורא לא הוה אלא ביו"ט: **מימר אמר.** האי משאיל: **דלמא.** כיון דלא אתי ואמר לי איניש אחרינא אשכח: **כי סליק רבי אבא.** כשרצה לעלות או כשהיה בדרך אמר תפלה זו: **יהא רעוא.** כי אמטי להתם: **אימא מילתא.** דשמעתתא: **דתתקבל.** לחכמי המקום שלא אבוש: **כי סליק.** כלומר כי מטא להתם: **אמאי.** כרגלי שתיהן לבטל איסור תחומין דמים ומלח דזוטרי לגבי עיסה דנפישא: **אמר להו רבי אבא.** ומשום דחלקה של זו מועט בה יאבד שמה מלקרות על עיסה זו וכי מי שנתערב לו כו' יאכל הלה זה שהרוב שלו: וחדי

והוינן בה מ"ש כו' מזרח ומערב נמי אין ברירה. פ"ה דס"ד דהחכם בא בשבת על ידי אילן או גדר ואמר שביתתי תחתיו מבעוד יום ועל ידי כך בא בשבת מחוץ לתחום וקשה דהאיך יכול לבא בשבת משני לדי העיר למזרח ולמערב כיון שיש יותר מד' אלפים בינתיים[א] לכן נ"ל כדפ"ה בעירובין (דף לו: ושם)[ג] דלעולם אינו יכול לבא בשבת רק מרוח אחת ומ"מ צריך ברירה דשמא לא יזוז ממקומו דהא קאמר ואם לאו שלא יבא חכם לא כאן ולא כאן הריני כבני עירי והא דקאמר למזרח ולמערב[ב] לאו דוקא דאם כן יהא משמע דצריך למזרח משום מערב ולמערב משום מזרח אלא רוצה לומר למזרח או למערב נמי אין ברירה דשמא לא יזוז ממקומו ועוד אמר הרר"ף דיכול להיות דהחכם בא משני לדדי העיר בשבת ואפילו בלא אילן וגדר כגון שהוא קרוב לשש אלפים של עיר מלפונה והוא רוצה להתקרב לתוך ד' אלפים של עיר לרוח מזרחית לפונית או לרוח מערבית לפונית מפני שיש שם מקום יפה לדרוש ואין נגד העיר ממש מקום פנוי לדרוש רק בשני מקומות אלו ואין האדם מניח ערובו למזרח ממש ולמערב ממש אלא מתקרב הוא לצד החכם כל מה שיכול ומניח ערובו לאלפים אמה של רוח מזרח לצד לפון וכן לאלפים אמה של רוח מערבי לצד לפון ונמצא שהוא יכול להתקרב עד תוך אלפים של מקום שביתת החכם שהוא מהלך כל אלכסון של ד' אלפים לצד לפון ע"י ערובו שמניח למזרח או למערב והא דקאמר למזרח ולמערב ר"ל למזרח תחומי העיר או למזרחו של חכם וקל להבין: **ואמר** רבי יוחנן וכבר בא חכם אלמא לית ליה לר' יוחנן ברירה. וא"ת לישני ליה דיש חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים לכאן ולכאן לא משום דתולה בדעת עצמו אבל למזרח ולמערב דתולה בדעת החכם אית ליה ברירה וי"ל דר' יוחנן סבר דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים והא דקאמר מ"ש היינו ר' יוחנן דקאמר הכי כדי לבא לתרץ שכבר בא חכם וכי האי גונא אשכחנא[ג] ד) (בבבא בתרא) דקאמר וכמה אמר ר' יצחק וכו' והיינו מילתיה דר' יצחק וא"ת מאי פריך מדתני איו לרבי יוחנן הא ע"כ צ"ל דלרבי יוחנן אית ליה ברירה לר' יהודה דסבר ליה דאין חלוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים דהכי אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לו: ושם) דקאמר התם מתנה אדם על שני דברים כו' ר' יהודה אומר אם היה אחד מהם רבו ילך אחר רבו ואם היו שניהם רבותיו למקום שירצה ילך דאית ליה ברירה וקאמר עלה בגמרא ליתא למתני' מדתני איו ופריך אדרבה ליתא לדאיו מקמיה מתני' דמתנה אדם על ערובו ומשני התם משום דתניא הלוקח יין מבין הכותים פי' מסייע ליה לדתנא איו סמי חדא מקמי תרתי כו' והקשה ר"י התם אדרבה ליתא לדאיו וההוא דהלוקח דלית להו ברירה משום דתנן בפרק מי שאחזו (גיטין דף עג.) מה היא באותן הימים הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא [ודייקינן מינה דאית ליה לר"י ברירה] ותנן נמי בעה"ב שאמר מה שלקטו עניים היום יהא הפקר אלמא כולהו הני מתני' אית להו ברירה לר"י וא"כ סמי תרתי מקמי תלת ומשני לעולם איתא לדאיו דכולהו מתניתין איירי בתולה בדעת אחרים ומשום הכא אית להו ברירה אבל איו איירי בתולה בדעת עצמו ואם כן לר' יוחנן דלית ליה הך חילוק על כרחך אית ליה דליתא לדאיו מקמי הך תלת מתני' ומאי פריך לר' יוחנן מדתני איו ושמא משום דבעי לתרץ לעולם לא תיפוך הקשה קושיא קלה אע"ג דשמא לר' יוחנן לית ליה דאיו עוד תירץ הר"ר שמשון משא"נ דאפי' ליתא לדאיו דר' יהודה לא אמרה מ"מ חד תנא מעלמא אמרה ולכך מייתי ר' יוחנן הברייתא שכבר בא חכם כו' ואם כן פריך שפיר:

ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה. פרש"י הואיל ועיסה נפישא ותימה הא הוי דבר שיש לו מתירין שאפי' באלף לא בטיל וי"ל דה"מ מין במינו אבל מין בשאינו מינו כי הכא בטל שפיר והכי מפרש בהדיא בירושלמי ועוד דלא דמי לשאר איסורים דהדבר תלוי בטעם אבל הכא איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ ובכאן שם בעל העיסה עליה ולא שם בעלת המים והמלח ולכך יש לו להתבטל אע"ג דיהיב טעמא ולא בטל בשאר איסורים ורבי אבא מהדר להו דאין שם בעל מכאן כמו שאין שם בעל הקב בטל בעשרה קבין דנפישי:

הרי

מסורת הש"ס

א) [לקמן מ.], ב) גירסת רש"ל אשכחיה לר' אבין, ג) ד"ה מזרח ומערב, ד) [ב"מ כא.],

◆

מוסף רש"י

מאי שנא לכאן ולכאן. דתלה עצמו לומר באיזה שארצה אלך, דלא שרי ר' יהודה, דאין ברירה. דכי בריר למחר אמרינן שמא אתמול כי קנה עירוב לאו דעתיה אהך הוה אלא אאידך (ערובין לו:) **מזרח ומערב נמי.** בשלא בא אלא אחד, וקא סלקא דעתך השתא דבין השמשות עדיין לא בא חכם למזרח, שעדיין היה רחוק מן העירוב (נ"ל העיר) ששה אלפים פחות שתי אמות ומשחשיכה הלך אלפים ונכנס לתוך ארבעת אלפים של עיר וזה שהניח עירובו ותלה בדעת החכם ואמר אם יבא למזרח עירובי למזרח ואם לא יבא לא לכאן ולא לכאן הריני כבן עירי ולא יהא עירוב, ולמחר שמע שבא למזרח, מי יאמר דבשעת קנית עירוב היה דעת החכם ליכנס לתוך ד' אלפים של עיר, דילמא לא היה בדעתו לזוז ולא קנה עירובו של זה, ור' יהודה קאמר דקני דאמרינן הוברר הדבר דסופו הוכיח שבין השמשות היה דעתו לכאן (שם) או: דקס"ד דבין השמשות עדיין חכם לא בא והוא באלכסון ויכול לבא משתחשך למזרח ולמערב ובא לו לאחד מהן (יומא נו:). **וכבר בא חכם.** מתניתין בהכי עסקינן שכבר בא חכם קודם קנין העירוב אבל זה לא ידע להיכן בא, ואין כאן צריך ברירה, שכך מתנה לצד שהחכם בא יהא עירובי קונה, ואין הדבר תלוי, אלא גלויי מילתא כשיגידו למחר שבמזרח בא נמצא שקנה עירוב המזרחי (חולין יד:).

◆

מוסף תוספות

א. [וא"כ] אין כאן אלא ספק ידיעה שאין אנו יודעין לאיזה רוח עומד אבל הדבר מבורר הוא בעצמו לאיזה רוח יבא, ולכי אתי למחר אין כאן אלא גלוי מלתא בעלמא. ריטב"א עירובין לו: ד"ה מ"ש. ב. היינו מזרח או מערב והברירה היא אם יקנה שביתה לצד החכם או יהיה כבני עירו. תוספות הרא"ש עירובין לו: ד"ה מזרח. ג. בפרק אלו מציאות (ב"מ כא, א), דבעי וכמה, ור' יצחק הוא דבעי לה כדי לומר קב בארבע אמות וכו'. תר"פ.

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ה מהל' יו"ט הל' כ:

לו ב מיי' שם הל' טו טוש"ע או"ח סי' שצז סעי' ו:

לז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

לח ד ה ו ז מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעי' יא:

◆

רבינו חננאל

ומקשינן עלה מ"ש לכאן ולכאן דלא, דאין ברירה, למזרח ומערב נמי אין ברירה. ופריק ר' יוחנן לעולם אין ברירה, ולמה אם בא חכם למזרח עירובו למזרח, משום שכבר בא חכם. וחזרנו לעולם לא תיפוך, ור' אושעיא הוא דאית ליה ברירה, וכי אית ליה ברירה בדרבנן אבל בדאורייתא לית ליה. דרש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא. אמר שמואל שור של פטם ששחטו ביו"ט הרי הוא כרגלי כל אדם, משום דאית ליה קלא וכל איניש דעתיה עילויה מאתמול. אבל שור של רעי א) כרגלי אנשי אותה העיר. **השואל כלי מחבירו מערב** יו"ט, אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגליו. אבל השואל ביו"ט הרי הוא כרגלי המשאיל, ואע"ג דרגיל דשאיל מיניה תדיר ולא אמרינן כמאן דמשאיל ליה מעיו"ט דמי. ב) וכולן ברשותא דמשאיל קנו שביתה הרי הן כרגלי המשאיל ואין רשות לשואל (להלך) [להוליך הכלי] אלא במקום שמותר למשאיל לילך. **האשה ששאלה מחברתה** תבלין ומים לעיסתה הרי הן כרגלי שתיהן. ר' יהודה פוטר במים מפני שאין בהן ממש. אשכחינהו ר' אבא לרבנן דיתבי וקא הוו במתניתין וקאמרי וליבטלו מים ומלח לגבי העיסה כי היא הרוב. אמר להו ר' אבא

א) גי' רבינו שור של רעי הרי הוא כרגלי אותה העיר [וכ"ה הגי' בר' המאירי ז"ל כאן] והוא מלשון המקרא במלכים א' ה' ועשרים בקר רעי.

ב) אולי צ"ל וכלי ברשותא דשואל קני שביתה קמ"ל דהרי הן כרגלי המשאיל וכו'.